

УДК 332.132.2 (477.72)

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО–ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Т.В.Бондар, аспірант

Херсонський державний аграрний університет

У статті визначено теоретичне поняття сільської території, визначено проблеми удосконалення адміністративно-територіальних сільських населених пунктів в умовах багатокладності. Проаналізовано структуру сільських населених пунктів за чисельністю жителів.

В статье определено теоретическое понятие сельской территории, определены проблемы усовершенствования административно-территориальных сельских населенных пунктов в условиях многоукладности. Проанализирована структура сельских населенных пунктов по численности жителей.

Вступ. Сільська територія являє собою історично сформований

елемент поселенської мережі, що поєднує організаційну і функціональну сукупність селищ, сіл, хуторів, які знаходяться під юрисдикцією сільських рад. Територія кожного регіону має свою цілісність і відносну автономність, яка ґрунтується на історичних, економічних, географічних, демографічних, економічних особливостях, етнічних та культурних традиціях. В теперішній час дуже актуальними є проблеми удосконалення адміністративно-територіального устрою України та її регіонів, збереження її цілісності та одночасний розвиток сільських територій і поселень в умовах багатоукладності. Даним проблемам приділяли увагу вчені-економісти П.Т.Саблук, М.К.Орлатий, М.Х.Вдовиченко, С.О.Гудзинський, В.Я.Амбросов, І.В.Білоконь, К.М.Пугачова, М.Й.Малік та інші.

Мета досліджень полягає у вивченні проблем сільських територій в ринковому середовищі, переваг і недоліків при зміні адміністративно-територіального устрою Херсонської області.

Методика досліджень. Теоретичною і методологічною основою дослідження є системний підхід до вивчення економічних процесів, законодавчі, нормативні акти з питань змін в адміністративно-територіальному устрою, в комплексному дослідженні з використанням методів і прийомів статистичного аналізу, а також логічного узагальнення окремих фактів і результатів дослідження.

Результати досліджень. Прискорення формування інфраструктури сільських територій неможливе без вирішення комплексу заходів стосовно соціального облаштування сільських територій. Територіальне суміщення економічного і соціального занепаду села взаємозумовлене і має системний характер. Вихід з цього становища шляхом вирівнювання пропорцій економічного та соціального розвитку сільських поселень і на цій основі агрегування фізичних, матеріальних і духовних цінностей селян, адекватних за кількісними і якісними ознаками середовищу проживання населення розвинутих країнах світу є однією із головних цілей формування аграрного ринку.

Удосконалення системи адміністративно-територіального устрою — важлива умова забезпечення сталого соціально-економічно-

го розвитку держави та її регіонів, ефективного державного управління та місцевого самоврядування, підвищення якості життя населення. Воно актуальне для сільської місцевості, де на 1 січня 2004 р. в Україні налічувалося 29483 сіл і селищ. Адже, за даними досліджень К.М. Пугачової, самоокупаємими є населені пункти з людністю понад 4 тис. чоловік [1].

Сільські жителі переважно відрізняються досить високим рівнем консерватизму. Будь-які зміни щодо їх життя викликають у них занепокоєння і неприйняття змін в адміністративно-територіальному устрої. Проведені серед різних верств сільського населення дослідження дозволили зробити певні застереження.

Насамперед вони стосуються земельних відносин. Державні акти на право земельної частки (паю) мають право 224,7 тис. громадян Херсонської області, які отримують у власність 946,7 тис.га земельних ресурсів. Видача державних актів на право власності на землю відбувається досить швидкими темпами, проте на 01.01.2004 р. лише 68,4 тис. селян, або 30,4% від тих, хто має право на земельну частку (пай), отримали державні акти на право власності на землю. Тому селян непокоїть, який орган видаватиме їм документи у разі зміни адміністративно-територіального устрою.

Серед сільських жителів, які вже отримали державні акти на право власності на землю, є занепокоєння, щоб їхні земельні ділянки, які знаходяться далеко за межами населеного пункту, не були віднесені до інших адміністративно-територіальних одиниць. Це погіршить контроль за використанням землі і, відповідно, її якість.

Херсонська область утворена 30.03.1944 р., її площа складає 28,56 тис.кв.км (4,7% території України). В регіоні проживає на 05.12.01 — 1173,7 тис. осіб — це 2,5% від кількості населення України. Густота населення — 41 чол. на 1 кв.км, у тому числі сільського — 16 на 1 кв.км — це майже в 1,6 рази менше, ніж в Україні. Основною особливістю розселення Херсонщини є локалізація міського і сільського населення у чотирьох придніпровських та одному приморському районах або у південно-західній частині території. Всього населених пунктів 699, міських — 39, сільських — 660.

У сільській місцевості Херсонської області продовжується процес розукрупнення населених пунктів. Структура сільських населених пунктів за чисельністю їх жителів наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

**Структура сільських населених пунктів за чисельністю жителів
на 1 січня 2001 року ***

Чисельність жителів, чол.	До 50	50-199	200-499	500-999	1000і більше
Україна					
Кількість населених пунктів	3698	6949	7394	6034	4573
Частка у загальній кількості населених пунктів, %	12,9	24,2	25,8	21,1	16
Херсонська область					
Кількість населених пунктів	43	166	151	139	161
Частка у загальній кількості населених пунктів, %	6,5	25,2	22,8	21,1	24,4

* Соціально-економічне становище сільських населених пунктів України: статист. збірник. – К.: Держкомстат України. – С.13-14

Кількість населених пунктів з числом жителів до 50 осіб становить по Україні 12,9% (по області — 6,5%). Кількість населених пунктів Херсонської області з чисельністю населення понад 500 жителів у 2000 р. збільшилася на 3,7% у порівнянні з 1996 р. Згідно з показниками демографічного стану 35 сіл регіону у 2000 р. належать до категорії деградуючих (у т.ч. 21 населений пункт — вмираючі, та 14 — занепадаючі) та 5 сіл — до категорії безлюдних, в яких без державного втручання неможливе відтворення населення. Ми вважаємо, що значне укрупнення сільських адміністративно-територіальних одиниць у районах не сприятиме ефективному управлінню ними та підвищенню рівня життя населення.

У цьому плані слід звернути увагу й на проблеми соціально-комунального облаштування сільських поселень. За умов розукрупнення населених пунктів спостерігається тенденція погіршення соціально-комунальної інфраструктури і доступності до послуг у тих селах, де чисельність жителів найменша. Так, частка населених

пунктів, квартири яких не мають ніяких видів благоустрою, найбільша (17,2%) серед населених пунктів з чисельністю жителів до 50 осіб. Із збільшенням кількості жителів сіл і селищ, частка населених пунктів, квартири яких не мають ніяких видів благоустрою, зменшується (до 0,2% сільських населених пунктів з чисельністю жителів понад 1000 осіб).

Тому при укрупненні сільських адміністративно-територіальних одиниць доцільно організувати відповідний контроль за фінансовими ресурсами, щоб уникнути перерозподілу бюджетних коштів до найбільших сіл і селищ на шкоду тим поселенням, де чисельність жителів найменша.

Головним критерієм віднесення адміністративно-територіальних одиниць до категорії сільських є чисельність населення та його зайнятість у сільськогосподарському виробництві. Проте реформування аграрних підприємств призводить до зменшення кількості зайнятих у сільському господарстві, так у 2003 р. було зайнято 148,9 тис. осіб, це на 6,8% менш ніж у 2002 р. відповідно відбувається збільшення частки зайнятих у несільськогосподарських сферах діяльності (послуги, торгівля).

У зв'язку зі вступом України до Світової організації торгівлі дуже важливим є розвиток сільської місцевості, зокрема будівництво польових доріг із твердим покриттям, прокладання трубопроводів для зрошення земель, меліоративні роботи та відновлення лісосмуг.

Актуальним, але остаточно не вирішеним, залишається й питання, які органи управлятимуть сільськими територіями. Адже реформування сільськогосподарських підприємств і адміністративно-територіальних одиниць вимагатиме формування нових відносин з органами місцевого самоврядування та виконавчою владою, підвищення ролі і значення місцевого самоврядування, залучення його до вирішення державних проблем, створення інфраструктури, яка обслуговує аграрний сектор. Найважливішим результатом цієї діяльності має бути підвищення рівня життя сільського населення.

Висновок. Підсумовуючи викладене, вважаємо доцільним чітко визначити поняття “сільська місцевість”, передбачивши особли-

вості управління та функціонування сільських адміністративно- територіальних одиниць; передбачити механізм формування і розподілу бюджетів сільських адміністративно-територіальних одиниць у розрізі населених пунктів таким чином, щоб розвивати соціальну інфраструктуру; забезпечити гарантії щодо врахування інтересів жителів малих сіл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пугачова К.М. Сільські проблеми удосконалення адміністративно-територіального устрою України // Економіка АПК.- № 1.- С. 149-152.
2. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів України: статист. збірник. – К.: Держкомстат України. – С.13-14
3. Вдовиченко М.Х., Якуба К.І., Орлатий М.К. Соціальне відродження і розвиток села в умовах становлення ринкової економіки. – К.: Урожай, 1993. – 211 с.